

Dictatuur light?

Het dagelijks leven van de DDR als museumstuk

Achtergrond - 10 augustus 2006

(10 augustus 2006) Het dagelijks leven in de DDR is een omstreden begrip in de omgang met het communistische verleden. Twee nieuwe tentoonstellingen in Berlijn over de *Alltag* in de DDR geven een inkijkje in een wereld waar de politiek nooit ver weg was.

De Plattenbauten uit het DDR Museum spelen ook de hoofdrol in een andere, veel minder centraal gelegen tentoonstelling, die op totaal andere wijze een inkijkje biedt in het dagelijkse leven in de DDR. Daarvoor moet wel een lange rit met metro en tram worden gemaakt naar het uitgestorven gemeentehuis van de Berlijnse buitenwijk Hellersdorf. Tot eind augustus is daar het tussentijdse verslag te zien van een nog lopend project, [dat de oorspronkelijke openbare kunstwerken in Hellersdorf en het aangrenzende Marzahn documenteert](#).

Deze enorme flatwijken uit de jaren '70 en '80 beslaan samen bijna 100.000 woningen en waren een prestigeobject van DDR-leider Erich Honecker, die met deze nieuwbouw in één klap een einde wilde maken aan de nijpende woningnood. De flats stonden bekend om hun monotone en grauwe uiterlijk, maar waren ook geliefd omdat ze veel betere voorzieningen hadden dan de oude woningen in de binnenstad.

Voor de inrichting van de openbare ruimte in Marzahn en Hellersdorf werden uitgebreide artistieke concepten ontwikkeld. Hoewel die namen hadden als *Frieden - durch die Kraft der Gemeinschaft der Kommunisten*, bleek er in de praktijk nauwelijks sprake van platte politieke kunst. Verstilde mozaïeken, vriendelijke natuurtaferelen en kleurige abstracte motieven hadden de overhand in de nieuwe woonwijken. Expliciet politieke werken waren de uitzondering, en vielen qua omvang in het niet bij de ontzagwekkende monumenten uit de jaren '50. De expositie in Hellersdorf geeft zo een boeiend perspectief op de DDR onder Honecker, waar geprobeerd werd de burger met meer comfort te paaien en de propaganda in de publieke ruimte niet meer zo opdringerig was als voorheen.

Fris geleverd

Na de Wende is het slecht afgelopen met veel van de oorspronkelijke kunstwerken. Verpaupering en vandalisme eisten hun tol, maar ook is met het

opknappen van de wijken veel van de artistieke aankleding overgeschilderd, afgebroken of vervangen. Symbolisch voor dit lot is het beeld Frühling in het park Springpfuhl, waarvan alleen de sokkel en de voeten nog overeind staan. Op de binnenplaats van het gemeentehuis zijn enkele 'geredde' voorwerpen te bezichtigen. Hoewel de toon van de expositie in het algemeen zakelijk is, klinkt af en toe woede door over het gemak waarmee veel van de oude kunstwerken bij het grofvuil zijn gezet. Dat is begrijpelijk, al zien de fris geverfde flats er nu toch een stuk beter uit dan vóór 1989. Het is dan ook de vraag of alle kunst in de openbare ruimte het eeuwige leven verdient, maar de onnadenkendheid waarmee ze in Marzahn en Hellersdorf is verwijderd, valt zeker te betreuren.

De twee tentoonstellingen vullen elkaar goed aan. Het DDR Museum biedt een breed overzicht van het Oost-Duitse dagelijks leven, in Hellersdorf wordt op microscopische wijze één aspect onder de loep genomen. Beiden geven een genuanceerd beeld van de Alltag in de DDR, waar de politiek nooit ver weg was, maar ook niet alomtegenwoordig.

Filip Bloem is als historicus verbonden aan de Universiteit Leiden. Hij doet onderzoek naar oppositiebewegingen tegen het communisme.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/1566/dictatuur-light>